ئێران و ئاژاوەی موقتەداسەدر

رژێمی ئێران دەیەوێ دەوری خومەینی لەعێراقدا بەموقتەدا بگێڕێ

ئەم بارودۆخە نێوخۆییەی کە ئەوڕۆ عێراق خۆی تێدا دەبینێتەوە، لەگەلێك رووەوە لە بارودۆخی سەردەمی پێش رووخانی رژێمی حەمەرەزاشای ئێران دەچێ. حەمەرەزاشا، خۆی و باوکی، سالانی سالْ، بەملهوڕی و دیکتاتۆرێتی، فەرمانڕەواییان دەکردو، هەر کەسێك سەری نارەزایی؛ کەمێك هەلْبڕیایە، بەوپەڕی توندوتیژییەوە، سەرکوتیاندەکرد. ئەم زۆرداری و بێدادییە؛ چارەی رژێمی شای وارەشکردبوو، کە بێجگە لە دەستەیەك کوڕی رۆژو ماستاوکەرو خۆبژێن و "بەلێ گەورەم"، زۆربەی زۆری خەلکی ئێران، نەمانی ئەو رژێمەیان بەئاوات دەخواست. ئەمەش هەلومەرجێکی باشی بۆ دوژمنە فرەکانی شا، بەتایبەتی چەپیەکان و، گەلانی نافارسی بندەستو، مەلا شیعەکان، رەخساندبوو، کە هەریەکەیان لەدەرفەتێك دەگەڕان بۆ پەلاماردان. بەرێکەوت راپەڕینی خوێندکارەکانی هێندەك لەزانستگەکانی ئێران؛ بۆ هێنانەدی داخوازییەکانیان و، کوشتنی چەند خوێندکارێك بەدەستی پۆلیس و ساواکییەکان، کارێکی وایکرد کە ئاخوندەکان بکەونە رەخنەگرتن. یەکێك لەچوار ئایەتوللا گەورەکەی ئێران؛ کازمی شەریعەتمەدار بوو، کە ترکێکی ئازەری و خاوەنی مریدێکی یەکجار زۆر بوو، لایەنی خوێندکارەکانی گرت و، ئەم لایەنگرییەش؛ جۆشی بەجەماوەردا؛ کە بێنە سەر شەقام و بکەونە خۆپێشاندان دژی رژێم. پەیامنێری تەلەڤزیۆن و رۆژنامەکانی دەرەوە، هەر رۆژە ناڕۆژێك وتووێژێکیان لەگەلْ شەریعەتمەداری بلاودەکردەوە. ئەمە لەکاتێکدا کە خومەینی لە کوولەکەی تەریشدا نێوی نەبوو. شایانی باسە؛ خومەینی چەند سالێك لەوەبەر، بەهۆی نانەوەی ئاژاوەیەکەوە لەدژی مافی ژنان و کەمکردنەوەی دەسەلاتی ئاخوندەکان؛ لەلایەن رژێمەوە، کە لەو ئاژاوەیەدا؛ چەند کەسێك کوژران، گیراو، شا بەتەمابوو لەنێوی ببا، بەلام پێش ئەوە؛ پرسی بەشەریعەتمەداری کردبوو؛ تابزانێ بیروڕای وی چییە لەو بارەیەوە.. شەریعەتمەداری بەشای گوتبوو: "نابێ بە هیچ جۆرێك دەست بۆ خومەینی ببرێ، خومەینی گەیشتووتە پلەی ئایەتوللایی و، کوشتنی خومەینی هەلْگیرسانی ئاگری بەدواوەیە". لەبەرئەوە شا لەو نیازەی خۆی پاشگەز بووەوەو، خومەینیی دەربەدەری ترکیا کرد. خومەینی؛ پاش ماوەیەك؛ روویکردە نەجەف و لەوێ گیرسایەوەو، دوژمنایەتیی نێوان رژێمی شاو رژێمی سەددامی؛ ژیرکانە بەکارهێنا بۆ پروپاگەندە کردن بۆ "حکومەتی ئیسلامی"؛ کە گوایە حکوومەتی "داپەروەری و یەکسانی و ئازادی"یەو، لەوێوە قسەکانی خۆی لەسەر کاسێت تۆمار دەکردو دەیناردنەوە ئێران و، ئەوجا کە شای ئێران و سەددامی عێراق؛ رێککەوتننامەی جەزائیریان مۆر کردو، گلۆلەی خومەینی لەعێراق کەوتە لێژی، ماوەیەك بە "تقیە" (واتە شاردنەوەی بیروراو ئامانج لەکاتی مەترسیدا؛ کە یەکێکە لە بنچینەکانی ئاینزای شیعەیەتی) سەری خۆی کز کرد. بەلام کە لەسالی ١٩٧٩دا چاوی بەوە کەوت کە شەریعەتمەداری کەوتووەتە رەخنەگرتن لە رژێمی شاو، جەماوەر لەئێران کەوتووەتە جووڵە، ئەمیش بنەمای "تقیە"ی پساندو، کەوتە قسە. بەلام سەددام؛ هەرچەندە لەدلەوە لەدژی ئەوە نەبوو کە خومەینی شەڕی شا بکا، لەگەلْ ئەوەشدا نەیتوانی پتر لەو ماوەیەدا رێ بە خومەینی بدا لەعێراقدا بمێنێتەوەو، داوایکرد لێی کە عێراق بەجێ بهێلێ. ئەمجارە؛ خومەینی روویکردە فەرەنسا، واتە ئەو ولاتەی کە خومەینی و هاوکارەکانی بەولاتی کفرو دوژمنی ئیسلام و چی چی؛ دەیاندایە قەلەم. هەولْدانی خومەینی لە فەرەنساوە؛ بۆ دامەزراندنی رژێمێکی مەلا فەرمانی کە دەنگی هەموو رەخنەگرێك بەشیرو تیر کپبکا، وای لە چەپییەکانی فەرەنساو ئەورووپای رۆژاوای ئەو سەردەمە نەکرد، کە سنوورێك بۆ چالاکیی خومەینی دابنێن و، هەولی هاتنە سەرکاری سیستەمێکی دیمۆکراتیی ئازادیخواز لەئێراندا بدەن، بەلکو بەپێچەوانەوە؛ کەوتنە پەسندانی خومەینی و، ئامادەکردنی دەستاوێژ بۆ دەسەلات وەرگرتنی. دەزگەکانی راگەیاندنی گشتی لەئەورووپا، چ تەلەفیزیۆن و چ رادیۆو چ رۆژنامە، شەڕە زرتانێیان بوو لەسەر چوونە لای خومەینی و، وتوویژ کردن لەگەلی و، بەم جۆرە خومەینیان لەجیهاندا بەنێوبانگردو، وەك "شۆڕشگێڕ"و "رزگارکەری بندەستان"و "تێرکەری هەژاران" دایە قەلەم. بەم جۆرە؛ خومەینی کە چەند تایبەتکارێکی تێدا هەبوو، وەك جەربەزەیەتی و بوێری و بێبەزەیەتی، توانی جلەوی بزووتنەوە لەدەست شەریعەتمداری وەربگرێ، کە ئەو؛ ئەو تایبەتکارانەی خومەینی تێیدا نەبوو، ئەگەرچی ئەویش هەر وەك خومەینی؛ ئامانجی دامەزراندنی "دەولەتێکی ئیسلامی" بوو.

ئێستە ئێران، پاش ئەو تاقیکردنەوەیە بەدەستی خومەینیو، پاشئەوەی ئەوە (٢٥) ساڵە؛ "حکوومەتی دادپەروەریی ئیسلامی"ی خومەینی؛ پێشانی هەموو جیهان دەدا، کە ڕێبەرەکەی، واتە؛ خومەینی، هیچ ئازادییەکی بە کەس ڕەوا نەدیتوە، بەڵکو تەنانەت ڕێو شوێنی داناوە بۆ خەڵك، کە چۆن دەست بە ئاو بگەیەنن (تەماشای پەرتۆکی {توضیح المسائل}ی خومەینی بکەنو، بزانن چەند لاپەڕەی نووسیووە لەسەر چۆنیەتی دەست بەئاوگەیاندن بەپێی "شەرع")، ئێستە ئێران دەیەوێ ئەو تاقیکردنەوەیە لەعێراقدا دووبارە بکاتەوە، ئەمجارە بەدەستی موقتەدا سەدر. بەڵام جارێ با بزانین ئەم موقتەدا سەدرە کێیە؟

موقتەدا سەدر، هەروەك خومەینی؛ کابرایەکی مرۆمۆچی رووگرژی، تەنگە تیلکەی سەرچڵی جەربەزەی رکنەستووره. بەڵام بە پێچەوانەی خومەینیەوە، کە لە خوێندەوارییی ئیسلامەوانیدا گەیشتبووە پلەی "ئایەتوللایی"، ئەم هێشتا پلەی "موجتەهیدێتی" تێنە پەڕاندووە، کە گەیشتن بە پلەی "ئیجتیهاد" مەرجێکی بنچینەییە بۆ فتوادان لای شیعەکان، ئەو سەرمایەیەی کە موقتەدا هەیەتیو پێوەی دەنازێ، ئەوەیە کە کوڕی مەلایەکی شیعەیەکە؛ کاتی خۆی بە پیلانێکی سەددام کوژراوەو، ئەوەبوو هەر پاش رووخانی سەددام، ئەو کەسەی کە دەستی لەکوشتنی باوکیدا هەبوو، گرتیو بێ دادگاییکردن (محاکمە) کوشتی.

موقتەدا، کە لەسەردەمی سەددامدا، سەری خۆی کز کردبوو، پاش ئەوەی ئەمریکاییەکانو هەڤاڵبەندەکانیان، لەنێو ئەوانەدا؛ هەزاران سەربازی کورد، سەددامیان ڕاوەدوونا، خۆی دەرخستو کەوتە جرتوفرت. **سەرمەشقی چالاکییەکانی بەکوشتنی عەبدوڵە جیدی خۆییو زێوان (کلیدار)ی سەحەنی حەزرەتی عەلی، کە یەکەمین ئیمامی شیعەکانە، دەستپێکرد. چۆنکە بنەماڵەی خۆیی؛ هەر لەکۆنەوە لەگەڵ بنەماڵەی سەدر نێوانیان ناخۆش بوو، بەڵام بنەماڵەی خۆیی لەگەڵ سیستانی نێوانیان خۆشە؛ کە موقتەدا، ئەگەر دەستی بڕوا؛ سیستانیش لەنێو دەبا. شایانی باسە؛ سیستانیو بنەماڵەی خۆیی دژ بە خومەینی بوونو ئێستەش دژی خامەنیین.**

پاش ئەم خوێنرێژییە؛ موقتەدا سەدر چوو بۆ ئێرانو، پێوەندیی بەکاربەدەستانی ئێرانەوە کرد. بەپێی هێندەك سەرچاوەی هەواڵ، کاربەدەستانی رژێمی ئێران دەستەبەر بوون بەبڕینەوەی پارەیەکی باش بۆ خۆیو، بۆ هێزێکی چەکدار کە دروستیبکا لەشێوەی "پاسدارانی ئێران"داو، ڕێ لە کورد بگرێو نەیەڵێ کەرکووكو مووسڵو دیالە بگەڕێنەوە بۆ باوەشی هەرێمی کوردستان. موقتەدا کە گەڕایەوە عێراق، یەکەمین کاری ئەوەبوو؛ چەند چەکدارێکی ناردە کەرکووك بۆ پشتگیریی تۆرانییەکانی سەر بە "بەرەی ترکمانی"و، نەڕاندن دژی کوردو سەرکردەکانیو، هاوارکردن کە "کوردستان دوژمنی خودێیە"، بەڵام موقتەدا، بەفەرمانی ئێران؛ جارێ پەلاماری ئەمریکاییەکانی نەدەدا، چۆنکە رژێمی ئێران، دوای خستنی سەددام، پێیوابوو، ئەمریکا ڕێکدەکەوێ لەگەڵیو، دەیکاتە بەشدار لە "ئاوەدانکردنەوەی عێراق"داو، چاویش دەپۆشێ لە تاقیکردنەوەی تەکنیکانە بۆ دروستکردنی چەکی ئەتۆمی. ئەمریکاش پێیوابوو، دەتوانێ لەڕێی خاتەمییەوە، ئێران بەرەو چاکسازی (ریفۆرم) بباو، ئێران وا لێبکا واز لەبیری دروستکردنی چەکی ئەتۆمی بهێنێو، پاسدارەکانی لە لوبنان، کە بەنێوی "حیزبوڵلا"وە خەریکی کاری تیرۆریستین؛ هەڵبوەشێنێتەوە،و واز لە پشتگیریی فەلەستینیە دەستوەشێنەکان بهێنێ. لەبەر ئەوە؛ ئەمریکا ماوەیەك لەئێران بێدەنگ بوو. رژێمی ئێرانیش، ئەم هەلەی بەکارهێناو، لەم ماوەیەدا، بەسنووری بەرەلای عێراقدا؛ هەزاران پاسدارو سیخوڕی خۆی ناردە نێو عێراقەوە، بەنێوی "زیارەتی گۆڕە پیرۆزەکان"ەوە. ئەمریکاییەکان؛ کە بەداخەوە؛ گەلێکی درەنگوەرگرن، کە بۆیاندەرکەوت رژێمی ئێران؛ بەموو لە ئامانجە خراپکارییەکانی خۆی لاناداو، دەستیدەستی بە ئەمریکا دەکاتو، دەیەوێ کات بباتەوە، ئەوجا هاتن زۆریان لە ئەورووپا کرد کە مەترسیی کێشەی تاقیکردنەوەی ئەتۆمانەو، دەوڵەمەند کردنی یۆرانیۆم لەلایەن ئێرانەوە؛ بخەنە بەردەم ئەنجومەنی زێرەڤانیی کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکانو، ئێران ناچار کرا کە ڕێ بدا بنکە ئەتۆمییەکانی، لەلایەن چاودێری نەتەوە یەکگرتووەکانەوە بێنە پشکنین؛ بێ ئەوەی کاربەدەستانی ئێران؛ پێشەکی لەوە ئاگادار بکرێن. ئەوجا ئێران بۆ بەربەرەکانێی ئەمریکا؛ فەرمانی دا بە موقتەدا سەدر، کە چەکدارەکانی نێو بنێ "لەشکری مەهدی"و، پێوەندیی ببەستێ بە سوننیەکانی فەلووجەوەو، لەگەڵ بەعسیەکانو تۆرانییەکان، بەرەیەکی یەکگرتوو دروستبکا لەژێر ئالای "لەشکری مەهدی"دا، کە ئەمەش ئەو شەڕو کوشتارەی لێ دروستبوو، کە سەتان خەڵکی عێراقی تێدا کوژرا، بێجگە لە سەربازەکانی هاوپەیمانانو، ئەنجامەکەشی بەوە گەڕا، کە نوێنەری هاوپەیمانان لە عێراق پۆل برێمەر، موقتەدا بەچەتەو ڕێگرو تاوانبار بداتە قەڵەمو، داوای ئەوە بکا لێی خۆی بدا بەدەستەوە. موقتەداش، بەئاشکرا دەبێژێ کە

"لەشکری مەهدی" باڵی سوپایی "حەماس"و "حیزبوڵڵایە"و، ئەوانەی کە لەگەڵ هاوپەیماناندا هاوکاری دەکەن‌و، لەنێو ئەوانەدا سەرکردەکانی حیزبە کوردییەکان، بە "مهدور الدم" دەداتە قەڵەم، واتە رشتنی خوێنیان حەڵاڵ دەکا، وەك چۆن خومەینی رشتنی خوێنی هەزاران کەسی حەڵاڵکردو بانگی "جیهاد"ی دا لەدژی کورد.

کاربەدەستانی رژێمی ئێران کە دەزانن، موقتەدای ئەڵقە لەگوێی ئەوان، لەسەر زەوییەکی رفۆك وەستاوە، دەیانەوێ ژیانی بپارێزن، بۆ ئەوەی دەورەکەی خومەینی پێ تەواو بکەن. لەبەر ئەوە بەهۆی چڵکاوخۆرەکانی خۆیانەوە، هەوڵی نێوبژێکردن دەدەن لەنێوان موقتەداو هێزی هاوپەیماناندا؛ بەوەی کە موقتەدا ببێ بە پەنابەر لەئێران‌و، دەیانەوێ لەڕێی سووریاوە بیفڕێنن بۆ ئێران. **بێگومان مەترسیی موقتەدا سەدر بەراکردنی بۆ ئێران نابڕێتەوە، بەڵکو پتر دەبێ، وەك چۆن مەترسیی خومەینی بەدەربەدەر کردنی پەرەی سەند، بێجگە لەوەش، موقتەدا سەدر؛ تۆمەتی کوشتنی عەبدولمەجید خۆیی‌و کلیداری سەحەنی حەزرەتی عەلی‌و، گەلێکی دیکەی لەسەرەو، رشتنی خوێنی مرۆڤ بە پێی قانوونی شارستانی، مافێکی گشتییە؛ تەنانەت ئەگەر کەسوکاری کوژراویش لێی خۆش بن، ئەوا دۆزگری گشتی (المدعی العام) ناتوانێ لێی خۆش بێ.** سەبارەت بەوە، هەوڵدان بۆ گرتنی موقتەدا سەدرو، دانی بە دادگە؛ فەرمانێکی قانوونییە. سیستانیش کە لەترساندا بێدەنگە، پێویستە بزانێ کە خومەینی لە پاداشتی ئەوەدا کە شەریعەتمەداری نەیهێشت شای ئێران بیکوژێ، ئەو؛ کە هاتە سەرکار، شەریعەتمەداری هەتا مردن دەستبەسەر کرد، موقتەدا سەدریش، ئەگەر رۆژێك دەستی بڕوا؛ ئاوا لە سیستانی دەکا، ئەگەر بەدەردی عەبدولمەجیدی خۆیی نەبا.

سەرکردەکانی حیزبە کوردییەکانیش، کە موقتەدا سەدر، بە "نۆکەر"ی ئەمریکایان دادەنێ‌و، خوێنیانی "حەڵاڵ" کردووە؛ دەبێ بزانن کە نێوبژێکردنیان بۆ راگرتنی ئەم ئاژاوەیە، تەنێ بۆ ماوەیەکی کاتی دەبێ‌و، بەزیانی خۆیان‌و کورد تەواو دەبێ. مانی موقتەدا سەدر مانای بوونی هێزێکی تیرۆریستانەیە وەك پاڵپشتی‌و دڕندانەی؛ "بەرەی ترکمانی"و عەرەبەکانی "تەعریب". نەمانیشی خێری کوردو ئازادیخوازانی تێدایە. کاك مەسعودو مام جەلال دەبێ بزانن کە ڕێی راست ئەوەیە، هێزە چەکدارەکانیان لە لەشکرێکی کوردستانیدا، بۆ وێنە بەنێوی "لەشکری بارزانی"یەوە یەکبخەن. (مەبەستم لە بارزانی سەرۆکی کۆچکردوو؛ مەلا مستەفا بارزانییە)و لە حیزبحزبێنە دووریبخەنەوەو، لەم دەرفەتە سووت وەربگرن‌و، لەشکرەکە بەچەکی مۆدێرن رەخت بکەن‌و، هێزێکی زۆر گەورە بنێرنە بەغداو؛ کاك مەسعوودو مام جەلالیش لە ئەمریکاییەکان بگەیەنن، ئەگەر خۆیان بە هەڤاڵبەندی کورد دەزانن‌و، دەیانەوێ بەسەری شکاوو قوونی دڕاوەوە، وەك کوردەکە دەبێژێ، لەعێراق دەرنەچن، گوێ لە ئامۆژگاریی هەڤاڵبەندە کوردەکانیان بگرن‌و، لەشکری کوردستان بەهێز بکەن‌و، سنووری ئێران‌و سووریا، بەجارێك دابخەن‌و، کۆنترۆڵ بخەنە سەر سنووری تورکیاو ئەردەن‌و حیجازو، خەڵکی رەشوورووت‌و هەژار، کە لەبرساندا راپەڕیون، لە تیرۆریستەکان جیا بکەنەوەو، تەڕو هێشك پێکەوە نەسووتێنن. پارووە نانێکیش بۆ ئەو هەژارانە مسۆگەر بکەن کە لەتاو هەژاری بوونەتە دەسکەلای موقتەدا سەدر، چۆنکە برسێتی –وەك کورد دەبێژن– رەگی هاری پێوەیە. کاربەدەستانی کوردیش؛ پێویستە لەسەریان بەیەکخستنی هێزەکانیان‌و، یەکگردنی بەڕێوەبەریتییەکانیان‌و، وازهێنانیان لە بەرژەوەندیی تەسکوتروسکی حیزبایەتی؛ وا لەئەمریکا بکەن کە دۆزی ئاسایش لەهەموو عێراقدا بەکورد بسپێرێ.

٢٠٠٤/٤/١٢

ل٣ ژ١٦٠